

Barbara Zakrzewska-Nikiporczyk

"Répertoire international de la presse musicale" : udział Polski w tym przedsięwzięciu bibliograficznym

---

Biblioteka 2 (11), 111-116

1998

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

„RÉPERTOIRE INTERNATIONAL DE LA PRESSE MUSICALE” UDZIAŁ POLSKI W TYM PRZEDSIĘWZIĘCIU BIBLIOGRAFICZNYM

Od dawna sygnalizowane były potrzeby historyków muzyki i życia muzycznego XIX wieku w zakresie warsztatu bibliograficznego zbudowanego na zawartości czasopism muzycznych interesującego ich okresu. Wśród prac bibliograficznych podejmowanych w tym zakresie w różnych krajach wyróżniają się poważniejsze seryjne opracowania w Polsce i Rosji. Około roku 1978 problemem tym zajęła się grupa muzykologów i bibliografów z Włoch i Kanady. W Bolonii i Vancouver powstały wówczas dwa ośrodki poświęcone bibliograficznemu opracowaniu europejskich i północnoamerykańskich czasopism muzycznych (i niemuzycznych) XIX i początku XX wieku (do 1914 roku). Ośrodek włoski, przeniesiony do Parmy, kierowany jest przez Marcello Conati'ego, natomiast ośrodek kanadyjski - przez H. Roberta Cohena. Kierownicy tych ośrodków na kongresie IAML w Cambridge w roku 1980 przedstawili projekt przedsięwzięcia, w którym przewidywano gromadzenie archiwów czasopism XIX w. w formie mikrofilmów i mikrofisz, opisywanie i indeksowanie zgromadzonego materiału przy pomocy grup roboczych powołanych w różnych krajach, zorganizowanie międzynarodowego kolokwium w celu ustalenia zasad opracowania. Inauguracyjna sesja RIPMu odbyła się w czasie konferencji IAML w Budapeszcie (1981). Ośrodek kanadyjski zajął się przygotowaniem wstępnej instrukcji opracowania czasopism, która mogłaby być stosowana w skali międzynarodowej. Ponadto rozbudowano tamtejszy zbiór czasopism dziewiętnastowiecznych uzupełniając go mikrofilmami brakujących tytułów wytypowanych z bibliografii Imogen Fellingera *Verzeichnis der Musikzeitschriften des 19. Jahrhunderts*. Podjęto wtedy próby tworzenia "komitetów narodowych" dla opracowania zawartości czasopism w niektórych krajach, m.in. w Moguncji i Quebec. Powołano 10-osobowy zespół doradczy, tzw. Commission Internationale Mixte, w której znalazł się także przedstawiciel Polski - Kornel Michałowski, a także dwa zespoły specjalistyczne: komisję norm indeksowania oraz komisję badań bibliograficznych¹. Kornel Michałowski wszedł w skład zespołu doradczego jako wybitny polski bibliograf muzyczny, inicjator, autor i redaktor polskiej

---

¹ O początkach działalności RIPMu pisze Kornel Michałowski w artykule pt. *Nowa inicjatywa bibliograficzna: RILM XIX, W: "Biblioteka Muzyczna 1980-1982". Warszawa 1984, s.56-60*

serii "Bibliografii zawartości czasopism muzycznych". Jeśli jeszcze wtedy na świecie nie słyszano o polskim przedsięwzięciu bibliograficznym, to usłyszano to właśnie od Kornela Michałowskiego, choćby z jego artykułu *Bibliographical resources for music periodicals in Poland* zamieszczonym w biuletynie *Periodica Musica*².

Kanadyjskie centrum RIPMu zostało przeniesione do Centrum Studiów nad Muzyką XIX wieku na Uniwersytecie Maryland w College Park pod Waszyngtonem. Do roku 1986 ośrodek RIPMu pracował nad projektem bibliografii, a w roku 1988 stworzono tam program komputerowy, który miał ułatwić automatyczne generowanie indeksów. Po wprowadzeniu komputeryzacji pierwsze tomy bibliografii powstawały z wykorzystaniem skanera, przy pomocy którego wczytywano chronologiczne przeglądy zawartości periodyków. Następnie autorzy kolejnych tomów sami wpisywali do komputera zawartość czasopism wraz z "abstraktami" według ustalonych zasad, sami także sporządzali komputerowy wykaz słów, które nie znajdują się w indeksie.

Zmieniał się stył pracy bibliografów muzycznych, przede wszystkim w związku z błyskawicznym rozwojem technologii i sieci komputerowych. Jak opowiada sam Robert Cohen, na początku współpracy z grupą włoską z Włoch docierały dyskietki wysyłane zwykłą pocztą do centrali RIPMu w ciągu sześciu tygodni, dalej, po dokonaniu poprawek redakcyjnych dyskietki wracały do Włoch w ciągu kolejnych sześciu tygodni, natomiast doraźne konsultacje prowadzone były przez telefon. Wszystko to sprawiało, że proces opracowywania danych i korygowania błędów oraz dalsze przetwarzanie komputerowe w centrali, trwało miesiącami. Dziś natomiast wysyłanie opracowanych plików i konsultacje między Europą, a Ameryką odbywają się przy wykorzystaniu sieci internet, a więc zajmują tylko sekundy.

Współpracownicy RIPMu opracowują około 10 tomów rocznie i w ten sposób obecnie seria obejmuje już 106 tomów na ok. 200 zaplanowanych. Seria RIPMu jest publikowana przez U.M.I. w Ann Arbor w stanie Michigan, pod auspicjami Międzynarodowego Towarzystwa Muzykologicznego, IAMLu oraz UNESCO. Centrala RIPMu zachęcała i włączała do współpracy coraz to nowe kraje. W ostatnich latach do współpracy włączyły się kraje skandynawskie, Węgry, Portugalia, Rosja i Polska.

O rozpoczęciu prac nad RIPMem w Polsce rozmawiałam konkretniej podczas konferencji IAML w Helsinkach w 1993 roku oraz w Helsinger w 1995 roku. W efekcie tych rozmów ustalono listę polskich czasopism muzycznych, które mają być opracowane oraz czteroosobowy skład polskich współpracowników RIPMu: mgr Włodzisław Pigła i mgr Elżbieta Wojnowska z Biblioteki Narodowej oraz mgr Andrzej Jazdon i dr Barbara Zakrzewska-Nikiporczyk z Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu. Jest taki zwyczaj, że jedna osoba z każdego współpracującego kraju jest szkolona w Centrum RIPMu. Tak więc i ja wyjechałam w grudniu 1995 r. na 2-tygodniowe szkolenie w Centrum RIPMu na Uniwersytecie Maryland w College Park. W trakcie szkole-

---

² "Periodica Musica", wol.1, nr 1. Spring 1983, s.14-15

nia oraz w okresie późniejszej pracy, już po powrocie do Polski, nad "Ruchem Muzycznym" 1857-1862 zorientowałam się, że praca nad bibliografią jest bardzo odpowiedzialna, żmudna i wymagająca dobrej znajomości historii muzyki XIX w., niezwyklej dokładności oraz szukania uzupełniających informacji w encyklopediach.

Opracowywany dokument komputerowy tworzy się w programie BRIEF. Każdy autor tomu w serii RIPM wprowadzający dane musi stworzyć równoległe trzy dokumenty: 1. Dokument danych (opisy bibliograficzne i adnotacje o artykułach w układzie chronologicznym; 2. Alfabetyczny wykaz słów, które nie znajdują się w indeksie oraz tłumaczeń form niemianownikowych na mianowniki (indeks jest przetwarzany komputerowo w centrali RIPM na bazie dokumentu danych); 3. Listę nazwisk oryginalnych autorów, tych którzy podpisują się pseudonimami. W Centrali RIPMu zatrudniony informatyk zaprojektował pisownię polskich znaków inaczej niż wymyślono to w centrali RILMu. Nie ma tutaj stałej zasady, a jedynie trzeba się nauczyć tej pisowni. Przykładowo, aby w USA można było właściwie wydrukować polską literę "ą", to w pliku danych wpisujemy tę literę jako "%`a" (nazwisko Kątski piszemy K%`atski).

A oto przykłady z pracy nad "Ruchem Muzycznym" dla serii RIPM:

1. Sposób wpisywania poszczególnych danych z czasopisma "Ruch Muzyczny" z użyciem specjalnych kodów i znaków w amerykańskim programie komputerowym pn. BRIEF. Są tutaj tylko 3 numery RIPMu (3 jednostki opisu). Widok na monitorze:

```
16r1 1 1Kronika krajowa>25-27>|>
3 1 1Teatr. $2%?Zydówka%2 [Halévy] – Kilka o tej operze
2uwag> >">
3 2 1Korrespondencya. Lwów 13 kwietnia [Towarzystwo^Muzyczne:
2Beethoven, $2Leonora%2 i Symfonia Es.
3Mendelssohn-Bartholdy, Uwertura op.27.
4Henryk (skrzypek) i Józef (pianista) Wieniawscy. Aleksander
5Bogucki (pianista)]>25-26>W. K.>
3 3 1Doniesienia>26-27>|>
4 1 1[Wojciech Sowiński, $2Słownik^muzyków^polskich%2
2(Pary%?z, w druku). L. Quicherat, $2Wykład elementarny
3m^uzyki%2 w tłumaczeniu z francuskiego Piotra
4Perkowskiego (Warszawa)]>26>">
4 2 1[Karol Lipiński (skrzypek) Antoni K%`atski (pianista)]> >">
17 1 1 1Słówo o pracach muzycznych Konstantego Wolickiego
2[kompozytora, instrumentatora]>27-28>M. K.>
18 1 1 1Ust%`ep z pism niewydanych Józefa Elsnera [Wspomnienia
2kompozytora zwi%`azane z wizyt%`a N^apoleona w 1807 oraz
3podró%?z%`a do Pary%?za, kontakty z Paërem (dyrygentem)
4(D.n.)]>28-31>Elsner>J`zef>
```

2. Te same powyższe dane, ale już po ich przetransferowaniu w innym programie komputerowym w celu uzyskania kształtu gotowego do druku

16r	Kronika krajowa	***	25-27
	Teatr. <i>Żydówka</i> [Halévy] – Kilka o tej operze uwag		
	Korrespondencya. Lwów 13 kwietnia [Towarzystwo Muzyczne: W.K. Beethoven, <i>Leonora</i> i <i>Symfonia Es</i> . Mendelssohn-Bartholdy, Uwertura op.27. Henryk (skrzypek) i Józef (pianista) Wieniawscy. Aleksander Bogucki (pianista)]		25-26
	Doniesienia	***	26-27
	[Wojciech Sowiński, <i>Słownik muzyków polskich</i> (Paryż, w druku). L. Quicherat, <i>Wykład elementarny muzyki</i> w tłumaczeniu z francuskiego Piotra Perkowskiego (Warszawa)] [Karl Lipiński (skrzypek) Antoni Kątski (pianista)]		26
17	Słówko o pracach muzycznych Konstantego Wolickiego M.K. [kompozytora, instrumentatora]		27-28
18	Ustęp z pism niewydanych Józefa Elsnera [Wspomnienia kompozytora związane z wizytą Napoleona w 1807 oraz podróżą do Paryża, kontakty z Paërem (dyrygentem) (D.n.)]	Józef Elsner	28-31

3. Fragment wykazu słów, które nie wchodzą do indeksu

allegro
alozego
aliojzy
alpy>alpejskich
alt>alty
altowiolista>altowiolisci
altówka>altówki
amadeus
amator
amatorska

4. Fragment indeksu automatycznie generowanego, gotowego do druku:

AKADEMIA ŚPIEWU

Antoni Radziwiłł, *Faust* w wykonaniu Akademii Śpiewu.

Dehn (muzykolog i konserwator w Bibliotece Królewskiej);

58:134

AKTOR

[Warszawa] *Dożywocie* [Anastazy Trapszo (aktor) - *Ciotunia*

[A. Fredry] - *Pani Kasztelanowa* 58:132r

AKTORKA

Korzeniowskiego. Katarzyna Dutkiewicz (aktorka) 58:132r

Ziemińska. Katarzyna Dutkiewiczówna (aktorki). Józef Rychter. Anastazy Trapszo (aktorzy) 58:138r

AKWIZGRAN

Opery Włoskiej; Meksyk: Frezzolini (śpiewaczka); Akwizgran: Colossanti (gitarzysta); Tuluza: Emil 58:67

Po powrocie do Polski nie przeprowadziłam jeszcze szkolenia dla pozostałych współpracowników RIPMu, ponieważ rozpoczęcie prac całej grupy będzie mogło nastąpić dopiero po uzyskaniu funduszy ze strony Komitetu Badań Naukowych, o uzyskanie których rozpoczęto starania. We wszystkich spośród piętnastu współpracujących krajów udało się znaleźć wewnętrzne źródła finansowania prac wykonywanych przez grupę narodową np. w Niemczech instytucją finansującą te prace jest Deutsche Forschungs Gemeinschaft. Miejmy nadzieję, że w końcu z Komitetu Badań Naukowych w Polsce uda się uzyskać fundusze na kontynuowanie prac polskich dla serii RIPM, gdyż w przeciwnym wypadku pełna reprezentacja polskich czasopism muzycznych nie znajdzie się w tej serii.

Obecnie sytuacja wygląda następująco. Dzięki poparciu przez Centrum RIPMu moich dwuletnich prac nad czasopismem "*Ruch Muzyczny*" 1857-1862, w końcu grudnia 1997 roku udało się już opublikować pierwszy polski tom w tej międzynarodowej serii. W rezultacie jest to obszerna publikacja dwutomowa, która została zaprezentowana osobiście przez profesora Roberta Cohena, głównego redaktora serii RIPM, podczas XXVII Ogólnopolskiej Konferencji Muzykologicznej w Akademii Muzycznej w Warszawie (w dniu 25 kwietnia 1998 roku). Uczestnicy konferencji mieli okazję się przekonać, że ta nowa bibliografia znacznie różni się od polskiej bibliografii z roku 1957, nie tylko jakością papieru, przejrzystością druku i szatą graficzną. Przede wszystkim, dzięki zastosowanym technologiom komputerowym, indeks do RIPMowskiej wersji "*Ruchu Muzycznego*" obejmuje teraz 297 stron formatu A4 (dla porównania objętość wszystkich indeksów w polskim tomie wynosiła 175 stron formatu A 8). Nowy indeks jest tylko jeden i w porządku alfabetycznym zestawia wszystkiego rodzaju hasła kluczowe, przedmiotowe, nazwiska i tytuły. Stary indeks zawierał : tematyczny spis treści, spis dodatków nutowych oraz indeks nazwisk i utworów. W "starym" indeksie nie znajdujemy nazw instytucji i towarzystw muzycznych, a więc pominięte są na przykład nazwy kościołów, sal koncertowych, Teatru Wielkiego i poszczególnych teatrów europejskich. Hasło "Instytut Muzyczny Warszawski" pojawiła się tylko czterokrotnie (w tematycznym spisie treści poświęconym instytucjom), podczas gdy w "nowym" indeksie hasło to odsyła do 54 pozycji bibliograficznych. Poprzedni indeks wymienia tylko tytuły kompozycji przy nazwiskach poszczególnych kompozytorów, nie ma więc w nim miejsca na tytuły utworów anonimowych. W ten sposób pieśń "*Bogurodzica*" nie znalazła się w tamtym indeksie, natomiast w "nowym" występuje dziewięciokrotnie. Konsekwentnie, w polskiej biblio-

grafii indeks nie zawierał haseł związanych z obsadą wykonawczą (pianista, dyrygent, sopran, kwartet smyczkowy, orkiestra itd.), haseł kluczowych takich jak: anegdota, biografia, dźwięk, instrumentacja, interwał, konkurs itd., haseł dotyczących form i gatunków muzycznych (np. balet, ballada, dramat, dumka, etiuda, fantazja, galop, hymn, impromptu, kantyczka, kantata, kołęda, komedia, krakowiak, legenda, modlitwa itp.) oraz tytułów czasopism polskich i zagranicznych, z których pochodziły liczne artykuły i notatki. Wszystkie tego rodzaju hasła są ujęte w indeksach w serii RIPM. Na koniec chciałabym zwrócić uwagę na to, że hasła indeksowe w serii RIPM pojawiają się wraz ze skopiowanym fragmentem tekstu z części chronologicznej bibliografii, a więc występują w pewnym rozpoznawalnym kontekście.

Wskazałam tylko na przykładowe różnice w indeksach, ale przecież korzyści wynikające z podwojenia objętości indeksu i jego wzbogacenia o różne rodzaje haseł, nie są jedynymi korzyściami, które przemawiają za koniecznością publikowania dalszych polskich tomów w serii RIPM. Pragnę tu zwrócić uwagę na to, że wszystkie opublikowane tomy w serii RIPM istnieją zarazem w wersji elektronicznej, a więc w najbliższej przyszłości będzie możliwe zapisanie całej serii na dysku CD ROM, jak również na stronach internetowych. Zależy to jednak od potrzeb użytkowników. Uważam, że powinniśmy zabiegać o ujęcie wszystkich wytypowanych polskich czasopism muzycznych w serii RIPM także dlatego, że, dzięki zawartych w tomach RIPM słownikach i objaśnieniach w języku angielskim, polskie czasopisma będą także dostępne dla muzykologów z całego świata.